

Suosittelavaa luettavaa

Saarikoski suhtautuu haastattelemiinsa naisiin kunnioittavasti ja arvostavasti. Hän on onnistunut rakentamaan luottamuksellisen suhteen naisten kanssa, ja he ovat jakaneet hänen kanssaan elettyä elämäänsä ja kipeitä kokemuksiaan. Saarikoski toteaa teoksensa jälkisanoissa, että kaikki hänen haastattelemansa naiset ovat paitsi oman elämänsä myös hyvinvointivaltion katvealueiden, vankilajärjestelmän ja erilaisten valan mekanismien asiantuntijoita. Olemme samaa mieltä Saarikosken kanssa siitä, että heitä kannattaisi kuunnella ja antaa heille asiantuntijan rooli. Kokemus-asiantuntijoiden käyttöä yhteiskunnallisessa päätöksenteossa ja eri palvelujärjestelmien kehittäjänä pitäisi ehdottomasti lisätä.

Teos kertoo huolestuttavan tarinan hyvinvointivaltion toimimattomuudesta. Jos yhteiskunnan humaaniuden mittana on se, miten se pystyy huolehtimaan heikoimmassa asemassa olevista jäsenistään, kirja todistaa tässä olevan huomattavia puutteita. Näyttää siltä, että kirjassa haastatellut naiset ovat joutuneet kaltoinkohtelun kohteeksi heikkojen lähtökohtien ja turvattoman kasvuympäristönsä vuoksi. Osa naisista oli ollut läpi elämän laitospöytäalainsina. Teos tuottaa tärkeää tietoa esimerkiksi vankiloitten käytännöistä ja niiden kehittämistarpeista. Rangaistusjärjestelmää on viime vuosikymmenten aikana uudistettu, ja sen sisälle on tuotu yhä enemmän kuntout-

tavia ja hoidollisia elementtejä. Naisten raskaiden ja kuormittavien elämäkokemusten perusteella on selvää, että naiserytyiselle työotteelle on tilausta ja tarvetta. Trauma- ja sukupuolisen-sitiivisellä otteella on paljon annettavaa vankilassa olevia naisia kohdattaessa.

Suosittellemme lämpimästi teoksen lukemista kaikille kriminologiasta, rikosoikeudesta, kriminaalipolitiikasta ja vankiloista kiinnostuneille. Varsinkin kaikkien rikosseuraamusalalla työskentelevien henkilöiden kannattaisi tutustua kirjaan ja siihen osallistuneiden naisten ainutlaatuisiin tarinoin. Kirja paikan-taa yhteiskunnallisia epäkohtia ja vaatii meitä ottamaan kantaa.

Erään suvun aave

MATTI VIRTANEN

Ei ole ihme, että Antti Järvi voitti viime vuoden tietokirja-Finlandian.

Ensinnäkin Järven kirja sukelta lähistorian varjoihin jääneelle katvealueelle, ihmisiin jotka talvisodan ja jatkosodan jälkeen eivät lähteneet evakkoon, vaan ”loikkasivat” jäämällä luovutetulle alueelle. Toiseksi sukeltaminen tehdään yhden ihmisen, Antti Järven samannimisen isoisoisän avulla, mutta jonka avulla syntyy kuva niiden ihmisten motiiveista, jotka eivät evakkoon lähteneet.

Kolmanneksi, ja mikä tärkeintä: Järvi toisintaa kirjassaan tutkimusprosessinsa etenemisen todella taidokkaasti, niin rakenteeltaan kuin ilmaisutavaltaan, ja tekee siitä lukijan mukaansa tempaavan jännityskertomuksen. Antti Järvi on paitsi rehellinen tutkiva journalisti myös hyvä kirjailija.

Kimmoke kirjan tekoon oli Järven sedän puhelinsoitto toukokuussa 2020. Sedän mielestä olisi ehkä viimeinen hetki yrittää selvittää, mitä isoisoisä Antti Järvelle oikein tapahtui ja miksi. Tästä Antti Järven tuplakaimasta

Antti Järvi
Mihin katosi Antti Järvi?
Gummerus, 2023

suvussa oli puhuttu vähän ja hyvin harvoin, mutta jotain Järvi tiesi. Isoisöisä oli varttunut Jaakkiman pitäjässä Laatokan rannalla, lähti nuorena siirtolaiseksi Amerikkaan, mutta palasi vuonna 1917 kotikyläänsä, jossa meni pian naimisiin samasta kylästä kotoisin olevan Sanna Tapanaisen kanssa. Perheeseen syntyi viisi poikaa, joista neljä kasvoi ai-

kuiseksi. Yksi pojista oli Järven Arvo-vaari.

Järven setä kertoi, että hänellä on tallessa joitakin isoisoisään liittymiä valokuvia ja papereita. Ne löytyivät pahvilaatikosta, jonka setä otti talteen sen jälkeen kun Antin vaimo Sanna kuoli. Paperit haisivat homeelle, ja setä oli tuulettanut niitä pitkään autotallissa. Tämän aineiston läpikäyntiä ja sukulaisten kanssa käytyjä keskusteluja ja näiden tuottamien vihjeiden seuraamista erilaisissa arkistoissa Järvi selostaa kirjan alkuosassa.

Tämän selvitystyön aikana selviää, että talvisodan jälkeen vaimo Sanna oli lähtenyt nuorimman pojan kanssa evakkoon, mutta Antti oli jäänyt perheen taloon Lahdenpohjaan, Jaakkiman viereiseen kauppaan. Muut pojat olivat asepalveluksessa. Väli rauhan aikana häneltä saapui muutamia kirjeitä Sortavalan kaupungista Neuvosto-Karjalasta, mutta sen jälkeen kun jatko-sota syttyi, hänestä ei kuulu enää mitään.

Mistään tiedoista tai lausunnoista ei selvinnyt ydinkysymys: miksi Antti Järvi jäi Karjalaan, vaikka vaimo Sanna ja nuorin poika lähtivät evakkoon. Alkuosan perusteella Järvi pelkistää neljä vaihtoehtoa:

1) Antti ei halunnut jättää perheen uutta, vähän ennen talvisotaa valmistunutta isoa taloa, jonka oli itse rakentanut. Väli rauhan aikana lähettämässään lyhyissä kirjeissä Antti ikävöi kovasti perhettään ja toivoi, että he pian voisivat muuttaa takaisin Lahdenpohjaan.

2) Puheistaan huolimatta Antti oli tietoinen loikkari, joka halusi jäädä Neuvostoliittoon. Kuukaan sukulaisista ei tosin ollut havainnut mitään merkkiä Antin poliittisesta ideologiasta, mutta Amerikassa hän oli elänyt yli 10 vuotta kaivosmiehenä keskellä radikaalia suomalaisten sosialistien työyhteisöä.

3) Perussyy oli toinen nainen. Tätä mieltä oli Järven Arvo-vaari, ja tämän selityksen Järvi oli nuorempana omaksunut.

4) Antti Järvi oli talvisodan alkaessa jo ikämies (57 vuotta) ja tullut hermoheikoksi eikä uskaltautunut enää muuttaa täysin uusiin olosuhteisiin.

Eräässä Antti Järven väli rauhan aikaisen kirjeen alalaitaan oli eri käsialalla tehty lisäys: ”Terveiseni parhaat, Helena Pöysti.” Eräässä toisessa kirjeessä mainitaan ”Tyyskän pojat”, jotka olivat myös Lahdenpohjaan jääneet.

Näiden nimien avulla Järvi kuvaa kakkososassa varsinaisen tutkimusprosessinsa. Sen kuluessa selviää että Jaakkiman-Lahdenpohjan alueelle jäi talvisodan jälkeen 22 suomalaista omasta tahdostaan, millainen tausta heillä oli ja mitkä olivat jäämisen motiivit. Suuri yllätys ei ole, että useimpien taustalla oli valkoisen Suomen heihin sisällissodan jälkeisenä aikana kohdistama vaino ja syrjintä.

Lopulta Järvi saa Neuvostoliiton vanhasta arkistosta pitävän vastauksen, miten isoisoisä Antti Järvelle lopulta kävi. Silti täysin varmaa vastausta siihen, miksi hän Karjalaan oli jäänyt, ei löy-

dy. Kuitenkin Järvi rakentaa kaike hankkimansa aineiston pohjalta varsin uskottavan tuntuksen selityksen tähän projektinsa peruskysymykseen.

Mutta Antti Järvi ei tee vain oman sukunsa tutkimusta. Kirjan lopussa hän nostaa katsetta ja viittaa Nicholas Abrahamin kehittämään teoriaan, jonka mukaan ihminen voi alitajuisesti kantaa mukanaan edellisten sukupolvien salaisuuksia. Tätä mekanismia hän kuvaa nimellä fantôme, aave. Erilaiset vaikeat menetykset kuuluvat ihmiselämään: puoliset eroavat, lapset lähtevät kotoa, muistisairaavat ihmiset katoavat läheisiltään. Mutta sellainen menetys, jossa läheisen kohtalosta ei ole varmuutta, voi aiheuttaa todella suurta inhimillistä kärsimystä, stressiä ja ahdistusta. Jos menetystä ei opi ta käsittelemään, suru voi jäätyä ja heijastua ongelmina jälkipolville asti. Aave vaeltaa suvun historiassa.

Antti Järven vaimo Sanna ei saanut haudata omaa puolisoaan eikä tiennyt, miten hänen sotien jälkeen kävi. Pian Sanna ja koko suku vaikenä Antin katoamisesta. Järvi tiivistää:

”Niin tehdessään perhe tyypisti osan itsestään, pyyhki identiteettistä yhden perheenjäsenen. Tapahtuneella ei voinut olla yhteisön hyväksyntää, ei ollut sankarikuolemaa tai katoamista taistelulentillä. Tapahtunut soti kaikkea sitä vastaan, mitä suomalaisille opetettiin ja mitä julkisuudessa kirjoitettiin. Se oli kertomus, jollaista ei pitänyt olla olemassa.”